Iusti Lipsij

Send-brief / in welc-ke hy antwoorde gheeft aen een

seker groot Heer / op de vraghe / welck van drijen den Coninck van Hispaengien best gheraden ware / Oorloge oft Peys / oft lieuer Bestant met den den Fransman / Engelsche ende Hollander.

Gheschreven den 3. Januarij, 1595.

Ghetrouwelick wt den Latijn in *Nederduytsche tale ouergeset,* ende (so veel alst mogelick is) den stijl ghevolcht.

Na de Copije gedruct tot Disseldorp,
By Wernar vander Horst,
Anno 1608.

Seer Edele Heere/

SO haest als ick uwen Brief wt mijn handen ghelept hadde / soo hebbe ick de Penne daer in genomen om dien te beantwoorden. Soude ick niet gewillichlick ende haestelick doen/ t'ghene mijn Vrient begeerde? t'gene een so treffelick Heer van my eyscht? t'gene de welvaert van ons Vaderlant was nopende? Ja voorwaer ick hebbe dat gheerne ghedaen eñ oock vyerichlick: alhoewel dat dese coude alle vyericheyt ofte ijver wt mijn lichaem wech-neemt / insonderheyt daer het selve so weeckelick is. Maer het is het cloecke herte/ eñ de wackere geest/ welcke dit ende alle andere dingen ouerwint. Wat dan de sake selfs belangt/ hoort wat mijn ghevoelen zy.

De Vraghe is: Welck van beyden my best aenstaet ofte Oorloghe oft Pays met onsen Vyant/ ende ick sal mijn gevoelen daer van onderscheydelick verclaren. Wy hebbẽ dryederley Vyanden/ na dat nu tegenwoordelick de saken staen. Dẽ Fransman/ de Engelsche/ ende Hollander. Die twee eerste wtwendich/ desen derden inwendich/ eñ veel eer een Revelle als een Vyant. Somen dan vã de eerste vraecht / het hangt geheel aen het voornemen t'welck de Coninck heeft eñ ooc aen zijn middelen/ oft hy Oorloge oft Pays met hen soude begeeren: eñ welck van beydẽ nae gelegentheyt der sake profijtelicker waer. Soo die van Oostenrijck niet te vreesen en hadden voor dien Barbarischen ende algemeynen Vyant den Turck/ ick soude meenen dat den Coninc die altemael met eenen stoot soude connen onder de voet werpen/ somen maer de Oorloge en voerde ter goeder trouwe eñ met eenighe discipline ofte goede orden. Goede trouwe verstae ick in de bedieninge vande middelen eñ vande Offitien/ dat gene niet onnuttelicken verquist en werdẽ/ eñ dat dese opgedragen werden persoonẽ die daer toe bequaem eñ de selve weerdich zijn: Want vande ghetrouwicheyt jeghens den Coninc selfs (namelick datter die moet zijn) achte ick datmen niet

eens

eens en behoort te twijffelen: Jck hebbe daer by gevoecht de disci-
pline/ ouermits sonder de selve (laet al doẽ eñ seggen watmen wil)
geen oorloge voorspoedelick noch cloeckelick genoech en can ghe-
voert werdẽ. Laet daer al by de hant zijn goede Soldaten/Capi-
teynen eñ Bevel-hebbers/ noch isser van doẽ dien bant der Wet-
ten eñ strengicheyt/welcke haer al te samen binde/welcke maeckt
dat de macht eñ de man de ghemeene sake profijt doe / andersins
verloopen sy sich door dertelheyt/door ontucht/door ongebonden-
heyt/eñ daer gaet onder dat volc niet om dã roovẽ oft muytinerẽ.

Ghy eñ alle verstandighe weten dat t'ghene dat ick segghe de
waerheyt is/eñ dat selfde is den oorspronck van alle onsen tegen-
spoet. Dat de Vyant voorwaerts gaet / dat comt door dien wy
achterwaerts gaen/eñ onse bloodicheyt ende slappicheyt lecht hy
wt op zijn eyghen cloeckmoedicheyt / eñ daer op trotseert hy sich
selven seer hooveerdelick ende onverstandelick.

Maer op dat ick voorder come/eñ in een somma mijn gevoelen
voorstelle/ouermits Europa een groote eñ grouwelicke Oorloge
van dien vyant des Christendoms dẽ Turck/ schijnt ouer t'hooft
te hangen/so staet den Coninck eñ zijnen raet te besien/oft niet be-
ter en waer met die buyten vyanden / of ten minsten met een van
beyden in verbont te treden. Soo hy dat doet met alle beyde/de
Hollanders sullen haer hoornen inhalen/eñ oft van selfs ofte door
gewelt comen obedieren: So hij't doet met d'eene/so salt ooc tselve
wesen. Met dese eene wil ick verstaen hebben de Coninginne van
Engelant / want die heeft te pande twee Steden van Zeelant eñ
Hollant/welcke zijn sonder twijfel de inganghen eñ grendelen der
Zee/eñ des Landts. Jck achte dat sy den Paps niets te verre en
soude werpen/ouermits sy een Vrouwe is ouermits haer gelekist
nu seer ledich is (want ten isser met haer so breet noch so ruym niet
alsmen wel meent) ouermits oock d'Oorloge haer volck teghen de
borst is/ welck veel liever hadde zijn traffijcken eñ vrijdom te mo-
gen ghebruycken. Dat sy inde Oorloghe continueert/is meer wt
vreese dan wt haet. Ende hoort doch een waer woort: De groot
machticheyt onses Coninck / de cloeckmoedicheyt ofte voorspoe-
dicheyt der Spaengiaerden binnen Lx. Jaren herwaerts / is den
nabueren eñ verre gheleghenen ghewoorden tot ontsach. Datmen

haer dese vreese wt het hooft stake / datmen geen teycken en gaue van eenighe heerschapt ofte eergierichepdt/dat soude ons voornemelick de vane claer maken. Ende t'zijn voorwaer de daden/ende niet de woorden die daer pleghen t'ghewelt der Conyngen te vermeerderen ende te versterchen.

Vanden Coninck van Vranckrijck hebbe ick euen tselue ghevoelen / dat is dat hy al heymelick ende stilzwijgende gantsch tot Paps gheneghen is. Zijn nieu ghekreghen Rijck/ zijnen wanckelbaren staet/de partyschap/ ofte het quaet betrouwen op zijnen voorneemsten Adel/die radem hem al tot ruste. En daerenboven soo is het onderste / oft om soo te spreken/ het inghewant van zijn schatten wtgeput/ welcke so sy niet van vreemde/ so int openbaer als int heymelick voorsien ende opghehouden en wierden/ waren hem nu al langhe bezweken. Maer of onsen Coninck met hem Pays soude begheeren en weet ick voorwaer niet/ noch ick en wil oock die alder-secreetste raetslaghen niet door snoffelen: Hy conde altijt wel bestant maken/blijvende by al zijn hope en voornemen.

Want wat is by hem stantvastich? Ja de successeur des Rijcx selfs is na sommiger oordeel onseker. En in dat lichaem dus eenmael geturbeert ofte ontstelt zijnde / vreese ick altijt voor deen ofte dandere quellagie / ten zy dan dat de seer wtnemende voorspoet ofte wijsheyt des Conincx deselve ouerwinne. Maer om cortelick te segghen waert op loopt / Met de Coninginne van Engelandt soudemen seer bequamelicken Pays maken: Den Coninck van Vrancrijck moechtmen laten die hy is:want hy en sal geen moeyte maken/als hy niet geterght en wort. Laet nu de Hollanders eens voor de hant comen/vande welcke ick meyne dat ghy eygentlickē vraecht. Wat sullen wy dan seggen? Wy hebben tot noch toe teghen haer seer ongheluckelick oorloghe ghevoert/ ende daer en is allsnoch gheen hope van beteringhe te hebben/ten zy datter eenige merckelicke veranderinge come inde geheele ghestaltenisse der sake. Alle de stercke plaetsen hebben sy in/ plaetsen hen seer wel gheleghen. Sy hebben ervaren ende redelick goet krijchsvolck/welck oock couragieus is door zijn victorien / sy hebben een goede orden in hare finantien/ende in hare gātsche regeringe/ welcke niet licht en sal te breken zijn soo langhe de Oorloge en vreese duyrt: op dat

de dingen alle mogen afnemen eñ te niet gaen/ laeter eenen Pays ende Stilstant zijn/welcke noyt in sodanighe Oorlogen van Ondersaten jeghens haren Coninck en is aenghegaen / sonder merckelick voordeel des Conincx. Die Majesteyt des Coninclicken naems ende dien verholen bant inde herten der Ondersaten/trect ofte weertrect veel liever haer tot den genen van welcken sy leelicken wechgeloopen waren/ ende eenige zijn blijde toe dat sy so met eeren mogen wederkeeren. Eenige hondert ofte duysenden sullen sich van selfs wel wederom tot onse Religie eñ Coninck begeven/ soo haer gheleghentheydt van wederkeeren gheprcsenteert wort. Siet soodanige stercke Bollewercken ontnemen wy den vyant/ ende dat noch meer is/dewijle haer regeringhe wt de ghemeynte/ ende wt vele hoofden bestaet / soo stroyen wy onder haer occasie van tweedrachten. Gheloooft my/sy hebben haet ende nijt/ sy hebben partyschappen/sy hebben oock hare wonden of zeeren / maer die worden al verborgen ghehouden door de groote vreese welcke haer alle te gelijcke aengaet. Laet die een weynich wechgenomen zijn/sy sullen haest comen op haer oude ploy: gelijckerwijs de Ossen/wanneer de Wolf haer achter tlijf is/tsamen loopẽ/haer hoofden ende hoornen tsamen steken:eñ wanneer hy weer wechloopt/ elcke weder zijns weechs henen gaet / ende voorsich selven alleene sorcht. Alsoo gaet het oock met onse Hollanders/welcke misschien de eergierichheyt niet seer en quelt:maer veel meer de geltgierichheyt ende ghewin-gierichheyt. Ende waer dit leste is/ en hebben de Coninghen daer altijt niet gheleghentheyt om aen sich te halen? om met dien vergulden hanghel te visschen? Jae dat verstaen sy wel die wat verstant ende ervarentheyt hebben:maer op dat het ghescheide tot voordeel/soo isser van noode eenighen stilstant/ende die sal middeler tijdt d'occasien wel voorgheven. Hier in stemmen wy wel meest al ouer een. Maer hier in verschillen wy/ dat eenighe willen dien stilstant hebben geduerichlicken / welcke wy noemen een Pays ofte Vrede: Andere maer voor een sekeren tijt/welcke is een bestant. Maer suldy segghen/ welcke van beyden soude u best aenstaen? Hoort dan/wat mijn ghevoelen zy. Ick soude wel van herten den Pays begeeren / eñ ick soude die stellen voven alle goederen van dese Werelt: Sy soude de Religie eñ den Coninck seer

 dienstelick

dienstlick zijn/noot wẽdelick voor het Vaderlant/seer gewenschte alle vromen eñ redelicke vrome persooné. Maer wat ist? Ick vreese dat ick soude begeeren eñ wenschen tgene dat niet gescheiden en sal. Want ick en late my selven niet eens voorstaen datter in dese ghestaltenisse der saken een goede eñ eerlicke Vrede soude connen ghetreft worden. De oorsaken/ waer door wy tot Vrede souden mogen comẽ/ moesten wesen: ofte dat den Vyant daer toe genegẽ ware/ofte dat hy ons ontsage. Maer nu en is gheen van beyden. Eñ laet eens sien of het de genegentheyt tot Pays soude moghen doen: gheensins. Want sy zijn in haer fleur int alghemeyn/eñ int bysonder: die daer regeeren zijn altemael so rijck eñ machtich als cleyne Coningen. Soudy willen dat sy haer goede voorspoet om een onseker hasaert souden gaen vermangelen? Maer misschien soudet haer de vreese doen Och of onse saken soo claer waren. Sy behoorden voorwaer sich wel te ontsien voor den grootmachtichsten Coninck/voor haren wettelicken Coninck: eñ op dat ick ooc dit daer by doe/ gelijck eertijts de wech geloopen slaven voor haren Heere sich ontsaghen/soo behooren sy sich oock wel te ontsien. Maer nu sy alle eerbiedinghe wtgheschuddet hebben soo door de veroudtheyt eñ verhardtheyt in hare rebellie/ soo oock door onse vertsaechtheyt/ bloodicheyt/ ofte (laet my doch vry wt spreken/ door onse slimmichheyt ofte ondeugentheyt/want wat orden/wat Soldaten/wat Raedtslieden hebben wy) waer voor hoeven sy te vreesen? ten zy datter yet schuylt eñ verholen is/ tgene ick niet en weet. Alle hare saken zijn sodanich dat sy haer raden om voort te varen/eñ niet om te rugge te keeren/om haer te verharden eñ niet te vermorwen. Ick voeghe hier noch by dat sy in verbont zijn soo heymelick als openbaer met de nabueren/ ende oock met eenighe Duytsche Vorsten/ datse nieuwe Navigatien haer selven inghebeelt/jae oock al beproeft ofte versocht hebben/welcke/hoewel dat het al onvaste eñ ijdele dingen zijn/ nochtans blasen sy de herten van dat geringe ghepeupel op eñ beletten haer te blijven binnen de palen der seedbaerheyt/ eñ te comen tot beterschap: Derhalven can ick qualick eenighe hope van Pays hebben/ ten zy van sodanige eene die haer van den Coninck doe afscheuren/ende die haer ende oock ons onghebondender make. Het welcke ick oock weet

dat

dat sommighe al int ooch hebben.

Vande Religie zwijge ick met voordacht stil / eñ laet de Theologanten daer van spreken / hoewel dat alle verstandighe weten dat voor de selve behoort voor al sorghe ghedragen te wesen. Soo soude ick dan meer tot een bestant ghenegen zijn: Eerstelick ouermidts den Vyandt lichter daer nae luysteren sal: Noch hier en sullen niet veel zwaricheden vallen in de conditien ofte ouer een cominghen / blijvende de saken aen beyde zijden in haer gheheel. Daer benevens om dat door de auctoriteyt der Duytsche Vorstẽ yet sulcx met eeren soude moghen verkreghen worden / sonder dat des Coninckx reputatie yet te cort ghescheide.

Ten derden / ouermidts ons alsoo gheen strenghe Wetten oft conditien voorghe leyt en worden / die wy daer naer niet sonder moeyte / noch oock sonder schande souden hebben te breken.

Ten vierden / om dat ons wt de selve ghelijcke profijten ofte voordeelen / als wt den Pays te verwachten staen / namelick: ghemeynschap met malcanderen / ende vereeniginge / wederkeeringe vande partijen onder des Coninckx zegel eñ trouwe / verslappinge der vyanden / ende aller dinghen veronachtsaminghe: Eyndelick eenighe Goddelicke toeschickinge / zegen ofte wtcomste ten voordeel des Coninckx.

Begeerdy een treffelick exempel te hebben tot dese sake dienende eñ de selve gantsch gelijckformich? Hebdy niet gelesen de Oorlogen die Sextus Pompeius in Sicilien tegen den Keyser Octavianus Augustus gevoert heeft. Hy hadde Sicilien eñ Sardinien in / hy hielt hem binnen zijn stercten / ende die beschermde hy / ende bracht also grooten hongersnoot eñ dierte in Italien? Hy en heeft noyt connen ouerwonnen worden / dã door een cortwijlige vrede. Die is met hem geaccordeert / de ballingen zijn wederõ ingelaten / eñ zijn macht is verstroyt / eñ int heymelick so is zijn volck omgecocht. Wat wil ick veel seggen: hy die daer tot een schrick was van alle man / eñ maer een weynich te voren so wreet als eenen Neptunus op de Zee was / die en heeft het niet met een eenich scheepken connen ontvluchten: hy heeft zijnen hals noch onder tzweert moeten buygen / ende binnen de tijdt van een Iaer is de gantsche Oorloghe ghedempt.

Het is wel een oude gheschiedenisse: maer sy sal wederom ni
werden/soo men op de selue mauiere te wercke gaet/ eñ insondr
heyt soo wy de sake met goeden raedt ende daet beleyden. Rijp
raedt isser van nooden/ende deselve ghetrou ende secreet. Al ist d
daer niet anders wt het Bestant en volcht dan een adem verh
linghe ende verpoosinghe / dat sal ons al veel profiteren / ende i
hebben wy oock van doen. Soo wy de ghemeene regeringe of
Krijchsorden willen reformeren (ende dat moeten wy wel doen/
wy anders willen dat onsen Coninc blijve regeeren) dat en sal n
bequamelick noch oock haest connen gheschieden / ghedueren
d'Oorloghe. T'mis bruyck der vryheyt is te verre inghebroke
de onordentlickheyt ende ghebreken/ welcke daer de alderbeste
aldermachtichste Staten ende Coninghen connen te gronde v-
derven. Dat d'onse hier toe willen verstaen dat wensche ick v
herten: Want dit zijn de Pilaren ende Fondamenten van a
Staten.

Hier hebdy nu van my als in een furie ende vuer/ eñ met een
cours in schrifte ghestelt alle t'ghene dat my heeft goet ghedac
ghy muecht dat by u houden / ofte met yemanden communicer
ten deele oft int gheheel/ naer dat het u belieft. Want den Brie
is uwe/ ghy meucht hem ghebruycken/ maer niet misbruyc-
ken: hoewel om vrientschaps wille meuchdy dat oor wel
doen/ want het en zijn maer woorden: soo daer yet on-
wijsselicx in is laet my verexcuseren/ de Liefde tot
mijn Vaderlant/ ende de Vryheyt welcke
eenen Raedtghever altijdt pleecht
toeghelaten te zijn.

(.⁘.)

¶ *In Loven den tweeden Ianuarij,*

1595.

